

سرمایه اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در میان اقوام، اقشار و پیروان مذاهب

تاریخ دریافت: 1394/02/15

تاریخ پذیرش: 1394/06/29

ایرج دوستی¹، علی فلاحی²

از صفحه 115 تا 142

چکیده

زمینه و هدف: آگاهی از وضعیت سرمایه اجتماعی ناجا از دیدگاه قشرهای مختلف جامعه یکی از الزامات طراحی سند چشم‌انداز است، این پژوهش با هدف اصلی بررسی سرمایه اجتماعی ناجا از دیدگاه اقوام، اقشار و پیروان مذاهب در شهر تهران انجام شده است.

روش‌شناسی: نوع پژوهش توصیفی - پیمایشی، از نظر هدف کاربردی، از نظر زمانی مقطعی و پهنان‌گر بوده است. داده‌های پژوهش توسط پرسش‌نامه جمع‌آوری شده، اعتبار صوری توسط اساتید مجرب و میزان پایایی، توسط آزمون آلفا کرونباخ به میزان (0/889) تأیید شده است. جامعه آماری تمامی شهروندان 18 سال به بالا شهر تهران و نمونه آماری با حجم تعداد 1536 نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم به دست آمده است. سرمایه اجتماعی بر اساس 4 بعد (اعتماد، بهره‌مندی از خدمات، ارتباط و همکاری و همیاری) سنجش شده است.

یافته‌ها: بعد اعتماد به ناجا در حد بالاتر از متوسط و ابعاد بهره‌مندی، ارتباط و همکاری کمتر از حد متوسط به دست آمده است. سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقوام، اقشار و پیروان مذاهب تفاوت معناداری ندارد، ولی سرمایه اجتماعی ناجا تحت تأثیر معنادار متغیرهای تأهل و وضعیت اشتغال است.

نتیجه‌گیری: ناجا در تمامی ابعاد سرمایه اجتماعی بدون هیچ‌گونه تفاوتی در میان قشرهای اجتماعی به انجام وظایف می‌پردازد. سرمایه اجتماعی مجردین از متأهلین کمتر بوده است، ناجا باید سعی کند با اصلاح فرآیندها و رفتار اجتماعی خود ارتباط، اعتماد و همکاری درستی برای بهره‌مندی افراد مجرد از خدمات پلیسی را فراهم کند. سرمایه اجتماعی شاغلین دولتی از غیردولتی بیشتر است، به این معناست که ناجا با سازمان‌ها و نهادهای دولتی و رسمی ارتباط بیشتری دارد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، قشر اجتماعی، اعتماد، اقوام ایرانی، نیروی انتظامی.

1 - دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، ایران و پژوهش‌گر مرکز تحقیقات کاربردی معاونت طرح و برنامه و بودجه ناجا، نویسنده مسئول (E-mail: iraj.doosti@gmail.com)

2 - دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، تهران، ایران (fallahy@me.com)

مقدمه

در سال‌های اخیر اهمیت سرمایه اجتماعی به مثابه یک دارایی نامشهود سازمانی، مورد توجه علاقه‌مندان مباحث سازمان و مدیریت قرار گرفته است، زیرا تغییرات فراگیر همانند نیازهای فزاینده برای اطلاعات و آموزش، نیازهای ضروری برای نوآوری و خلاقیت، تغییر به‌سوی طراحی سازمانی مسطح و منعطف و ارتباط تنگاتنگ بین سازمان و شبکه‌های مشتریان، تأمین‌کنندگان و رقبا ایجاب کرده است که رهبران سازمان‌ها، سرمایه اجتماعی را به‌عنوان یک شایستگی سازمانی ایجاد کنند.

فرض بنیادین که پشت ایده سرمایه اجتماعی قرار دارد نسبتاً ساده و روشن است یعنی «سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی با پیوندهای مورد انتظار» این تعریف کلی با تغییرهای گوناگونی که به‌وسیله صاحب‌نظران و پژوهش‌گران سرمایه اجتماعی بیان شده سازگار است، افراد برای تولید سود در تعاملات و شبکه‌های اجتماعی شرکت می‌کنند و منابع موجود در شبکه‌های مشارکت، باعث افزایش سود می‌شود (لشنی پارسا، 1391: 7).

سازمان‌های مختلف و کارکنان آنها برای ادامه حیات سازمان و افزایش اثربخشی عملکرد خود نیازمند بررسی سرمایه اجتماعی می‌باشند. کارکنان پلیس نیز مانند کارکنان سایر سازمان‌ها به‌منظور کسب اطلاعات، دست‌یابی به فرصت‌ها و پشتیبانی برای افزایش احتمال بهره‌وری به روابط کاری متکی می‌باشند. ابعادی از روابط که به نظر می‌رسد در سرمایه اجتماعی دخیل باشند شامل میزان اعتماد، فراوانی تبادلات همکارانه، میزان انسجام گروهی و نیز میزان پشتیبانی اجتماعی است. روابط کاری مأموران پلیس به‌عنوان یک منبع (در صورتی که سرمایه اجتماعی در سطح بالایی باشد) یا نه (چنانچه سرمایه اجتماعی در سطح پایینی بوده یا موجود نباشد) در نظر گرفته می‌شود که بر احتمال مأموران از جامعه تأثیرگذار است (لشنی پارسا، 1391: 14).

بیان مسئله

سرمایه اجتماعی یکی از مفاهیم مهم در حوزه علوم اجتماعی است و شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های آن در چند دهه اخیر بسیاری از جامعه‌شناسان و اقتصاددانان و هم‌چنین مدیران را به تکاپو انداخته است تا با آشنایی و شناخت آن در بهبود زندگی اجتماعی و

سازمانی، بهره‌برداری لازم را داشته باشند. در این مسیر، پژوهش‌های فراوانی انجام شده و الگوهای متنوع و خوبی نیز ارائه شده است؛ بنابراین شناسایی این سرمایه تأثیرگذار در مهندسی اجتماعی و اقتصادی از دیدگاه مشتریان گیرنده خدمات سازمان‌ها و به موازات آن، بهره‌گیری سازمان‌های ارائه دهنده خدمات، مهم و قابل تأمل است.

با توجه به این‌که نیروی انتظامی یک سازمان پویا و اجتماعی است و مهم‌ترین وظیفه آن برقراری نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی در جامعه است، آگاهی از وضعیت سرمایه اجتماعی سازمان از دیدگاه شهروندان و مردم، یکی از الزامات برای طراحی چشم‌انداز توسعه بلندمدت و میان‌مدت و هم‌چنین برنامه‌ریزی سازمانی می‌باشد. توجه به این موضوع مهم و مطالعه علمی آن، یکی از راه‌کارها و راهبردهای مورد نیاز در راستای زمینه‌سازی تعالی سازمانی و تشریح وظایف نیروی انتظامی است.

هرچه سرمایه اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود، در این زمینه پیشنهاد شده است برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی و سایر نهادهای مربوطه با برنامه‌ریزی دقیق و سنجیده و با تقویت شاخص‌های عمده تأثیرگذار سرمایه اجتماعی و به‌وجود آورنده زمینه‌هایی که بتواند حقوق اجتماعی افراد را تضمین کند، در ارتقای احساس امنیت گام بردارند (بحری‌پور و همکاران، 1391: 107)؛ بنابراین در صورت عدم شناخت سرمایه اجتماعی ناجا از دیدگاه شهروندان و مردم، برنامه‌ریزی برای افزایش احساس امنیت که مقوله‌ای کاملاً ذهنی و مهم‌ترین وظیفه این سازمان است، کاری سخت و تقریباً ناقص است، پس می‌طلبند که با افزایش شناخت از این سرمایه، گام‌های مثبت و رو به جلو برداشت. جامعه ایران یکی از نمونه‌های موفق هم‌زیستی برادرانه و دوستانه اقوام و مذاهب مختلف است. ارتقاء و تحکیم این وضعیت از اصول مهم مورد نظر دولت است که برای تحقق آن، فعالیت‌های زیادی نیز صورت گرفته است. به‌منظور ارتقاء حضور اقلیت‌های دینی و اقوام ایرانی در عرصه‌های مختلف تصمیم‌گیری و نیز مشارکت فعال آنان اقداماتی در سطوح محلی و ملی در قالب قوانین اساسی و جاری انجام گرفته و لازم است این وحدت توسط دستگاه‌های اجرایی کشور با گذشت زمان تقویت شود.

کشور ما با وجود فرهنگ و تمدن غنی چند هزار ساله از قابلیت کافی برای حرکت به سوی پیشرفت و توسعه برخوردار است، واضح است که در رسیدن به این هدف هر

یک از نهادهای اجتماعی و سازمان‌های فرهنگی به نوبه خود باید مشارکت داشته باشند؛ ناجا از نهادهایی است که نقش قابل توجهی در این امر دارد و به نظر می‌رسد برای افزایش مشارکت‌های اجتماعی باید تفاوت‌های دیدگاهی سرمایه اجتماعی گروه‌ها و قشرهای اجتماعی را درباره ناجا مورد بررسی قرار داد تا بتوان راهبردهای مناسب با آن را طراحی کرد.

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اصلی‌ترین بازوی اجرایی کشور در زمینه حفظ و برقراری امنیت می‌باشد و باید گفت که دستیابی به امنیت پایدار، بدون توجه به هویت ملی و حفظ وحدت، امری ناممکن است. با توجه به سکونت پراکنده اقوام ایرانی و پیروان مذاهب مختلف در شهر تهران، ضروری است تا تفاوت دیدگاه اقوام، اقشار و پیروان مذاهب مختلف درباره سرمایه اجتماعی ناجا مورد سنجش و بررسی قرار گیرد. باید در نظر داشت که یکی از فرصت‌ها و سرمایه‌های اجتماعی موجود، سرمایه‌های زبانی، قومی و مذهبی کشور است. در این راستا، پژوهش حاضر به بررسی سرمایه اجتماعی سازمان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه برون سازمانی پرداخته است و شناسایی سطح سرمایه اجتماعی پلیس از دیدگاه گروه‌های مختلف اجتماعی مهم جلوه می‌کند تا براساس آن نگاهی جدید به سرمایه اجتماعی در کنار سایر سرمایه‌های سازمانی برای موفقیت و رضایت‌مندی جامعه، به کار بست. سؤال اصلی در این پژوهش این است که آیا ابعاد سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقوام، اقشار و پیروان مذاهب در شهر تهران، متفاوت است؟

مبانی نظری

با وجود سابقه تاریخی در توجه به مفهوم بالا، اولین بار واژه سرمایه اجتماعی در سال 1919 در مقاله‌ای توسط فردی به نام هانی فان¹، که در آموزش و پرورش ایالت ویرجینیای آمریکا خدمت می‌کرد، به کار گرفته شد. او معتقد بود که سرمایه اجتماعی به جنبه‌های محسوسی اشاره دارد که در زندگی مردم یافت می‌شود؛ برای مثال مؤلفه‌هایی مثل حسن نیت، رفاقت، دوستی و همدردی، داد و ستد میان افراد و خانواده‌هایی که واحد اجتماعی درست می‌کنند.

«فرانسیس فوکویاما»¹، اندیشمند معاصر معتقد است سرمایه اجتماعی مجموعه معینی از ارزش‌ها و هنجارهای (چه صحیح و چه غلط) غیررسمی است که اعضای جامعه در آن سهیم هستند و آنها را به انجام امور خاص در راستای حفظ جامعه هدایت می‌کند.

«پیروردیو» جامعه‌شناس متأخر فرانسوی نیز با تقسیم‌بندی سرمایه‌ها در نظام اجتماعی به سه شکل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر آن است که سرمایه اجتماعی، ارتباطات و مشارکت اعضای یک جامعه برای نیل به اهداف آنهاست (لشنی پارسا، 1391: 6).

لین و کاتور² در سال 1982 پیوندهای موجود در شبکه را، بدون وجود منابع داخل آن، ناکارآمد می‌داند. از دیدگاه این نظریه فقط منابع موجود در درون شبکه است که می‌تواند به‌عنوان یک سرمایه قلمداد شود (الوانی و نقوی، 1381: 10). در تعریف بانک جهانی آمده است که سرمایه اجتماعی به سازمان‌ها، ارتباطات و هنجارهایی اشاره دارد که کم و کیف کنش‌های اجتماعی جامعه را سامان می‌بخشد. بر اساس مجموعه این تعاریف و در یک فصل مشترک، می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی، ویژگی موجود در ساخت و سازمان اجتماع است که به واسطه آن کم و کیف کنش‌های متقابل، درون جامعه سامان یافته و صورت‌بندی می‌شود (دیگر و یوسلاندر، 2001).

پاتنام³ سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی چون اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد (مداح و شریفی، 1390).

مفهوم سرمایه اجتماعی که به تازگی در نوشته‌های مربوط به علوم اجتماعی وارد شده است به‌طور خلاصه شامل سرمایه و منابع حاصل از نهادها، روابط و هنجارهایی است که کنش متقابل اجتماعی جامعه را به‌لحاظ کمی و کیفی شکل می‌دهند. این مفهوم به‌دلیل ماهیت و محتوایی که دارد از این قابلیت برخوردار است، تا در تحلیل‌های نظری در حوزه‌های مختلف به‌کار گرفته شود که یکی از آنها حوزه آسیب‌های اجتماعی است (چلبی و مبارکی، 1384).

1- Francis Fukuyama

2- Line and Coauthor

3- Putnam

سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابع با ارزش است که به صورت اعتماد و احساس امنیت در تعاملات و مشارکت‌های اجتماعی توسط شبکه‌ها و نهادهای اجتماعی معمولاً غیر رسمی و به ندرت رسمی تولید و برای دستیابی به اهداف فردی و اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد (دوستی، 1393: 9).

از مفهوم سرمایه اجتماعی تعاریف گوناگونی شده است که در جدول زیر چکیده این تعاریف آمده است.

جدول شماره (1): تعاریف سرمایه اجتماعی

نظریه پرداز	تعریف	کارکرد / هدف	سطح تحلیل
پاتنام	شبکه‌های روابط اجتماعی که مشخصه آنها هنجارهای اعتماد و همپاری است	تسهیل کنش جمعی و کسب منفعت متقابل	مناطق، اجتماعات در مقیاس‌های ملی و بین‌المللی
بورديو	منابعی که دسترسی به کالاهای جمعی را فراهم می‌سازد	تولید سرمایه اقتصادی	رقابت‌های طبقاتی
کلمن	جنبه‌هایی از ساختار اجتماعی که کنش‌های منطقی را تسهیل می‌کند	تولید سرمایه انسانی	افراد در زمینه‌های خانوار و دیگر اجتماعات
لین	دسترسی و استفاده از منابع نهفته در روابط و شبکه‌های اجتماعی	تولید منابع قدرت و حفظ آنها	افراد در شبکه‌ها و ساختار اجتماعی
فوکویاما	مجموعه‌ای از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی	ترویج همکاری، کارایی اقتصادی	جوامع و فرهنگ‌ها
بیکر	منبعی که از طریق شبکه‌های فردی یا سازمانی قابل حصول اند	تقویت بده بستان و کنش متقابل	گروه‌ها و سازمان‌ها
پاکستون	پیوستگی‌های عینی و ذهنی بین افراد	افزایش ظرفیت و قابلیت کنش	خرد، کلان
گیدنز	روابط اجتماعی در مقیاس‌های محلی و فرا محلی مقوم نظم اجتماعی	نظم اجتماعی، کاهش فساد اجتماعی	محلی و جامعه

منبع: از کیا و غفاری 1383

محققین تاکنون چندین شاخص را برای سرمایه اجتماعی شناسایی کرده‌اند، اما در این مقاله تنها 3 شاخص مهم از سرمایه اجتماعی سازمانی شامل اعتماد، مشارکت و همکاری و هویت به عنوان ابعاد موضوع انتخاب شده است.

اعتماد: اعتماد به معنای باور به عملی است که از دیگران انتظار می‌رود، این باور بر مبنای این احتمال است که دیگران کارهای به‌خصوصی را انجام می‌دهند یا از انجام آن پرهیز می‌کنند. اعتماد را به‌عنوان یک پیش‌نگری در داخل یک جامعه منظم، صادق و همراه با رفتار مشارکتی که بر اساس هنجارهای مشترک پایه‌ریزی شده است تعریف می‌کند (فوکویاما، 1995).

اعتماد بین افراد سازمان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عامل موفقیت در مشارکت مطرح می‌باشد و باعث کاهش هزینه تعاملات، کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه، سهولت تسهیم دانش بین افراد سازمان می‌شود. اعتماد می‌تواند در طی زمان از طریق فرایند یادگیری، توسعه یابد. این امر باعث تقویت روابط بین افراد، استحکام بیشتر روابط در مقابل با تضادهای، تشویق تعاملات دانش و افزایش علایق بین افراد می‌شود (جانسون¹، 1987)، در محیطی که سطح اعتماد بالا و درک افراد از یکدیگر زیاد باشد فرصت یادگیری و تسهیم دانش سهولت بیشتری دارد (کیلن²، 2002)، ایجاد اعتماد، رفتارهای فرصت-طلبانه را محدود کرده و بازدهی سازمانی را افزایش می‌دهد (مولر³، 2002).

آنتونی گیدنز⁴، اعتماد و تأثیر آن بر فرآیند توسعه را زیربنا و زمینه‌ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند، هر جا که سطح اعتماد بالا باشد، مشارکت و همپاری مردم در عرضه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است.

مشارکت: مراد از این مفهوم فرآیندهای اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چندبعدی و چندفرهنگی است که هدف آنها کشاندن همه مردم به ایفای نقش در همه مراحل توسعه است. به تعبیر دیگر، مشارکت اجتماعی عبارت است از عضویت در سازمان و گروه‌های مختلف اجتماعی و شرکت فعال در امور اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه (تاج‌بخش و همکاران، 1391). راه‌کاری سریع و منعطف برای دستیابی به منابع و مهارت‌های مکمل می‌باشد. مشارکت، شکاف بین منابع موجود سازمان و الزامات مورد نیاز آینده را پر می‌کند و با ارائه دسترسی سازمان به منابع بیرونی و نیز با ایجاد هم‌افزایی، ترویج یادگیری و تغییر سریع، رقابت‌جویی سازمان را افزایش می‌دهد

1-Johanson

2-Killen

3-Mueller

4- Anthony Giddens

(مولر، 2002). مشارکت باعث تسهیم هزینه‌ها و مخاطرات، صرفه جویی اقتصادی، کسب دانش و مهارت برای سازمان می‌شود. امروزه همکاری و مشارکت بین افراد در سازمان به‌عنوان یکی از ابزارهای مدیریت برای بهبود رقابت‌پذیری سازمان به‌ویژه در محیط‌های پیچیده در آمده است (ارلند¹، 2002).

اهمیت مشارکت کارکنان در امور سازمان، سبب به‌وجود آمدن مفهوم «مدیریت مشارکتی» به‌عنوان یک سبک مدیریتی در سازمان‌ها شده است. این نوع مدیریت، بر همکاری و مشارکت علاقه‌مندانه اعضای سازمان در روند فعالیت، آن مبتنی است و می‌خواهد از ایده‌ها و نظریات نیروهای سازمان برای رفع مشکلات سازمانی بهره گیرد. مشارکت وسیع‌تر، امکان ایجاد اعتماد بیشتری را فراهم می‌آورد و شرکت‌کنندگان در آن، تجربیاتی را به‌دست می‌آورند و فرصت پیدا می‌کنند شاهد و ناظر خیرخواهی، قابلیت اعتماد، شایستگی، درستکاری و وسعت‌نظر شرکا و همکاران خود باشند. پاول، از این اعتماد فراوان جمعی، به‌عنوان سرمایه اجتماعی نام می‌برد و با آن، مانند یک ثروت واقعی برخورد می‌کند.

نظریه‌های سرمایه اجتماعی

الف) نظریه پیوندهای ضعیف

این نظریه اولین تئوری در حوزه مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی است، بر اساس این تئوری با افزایش شدت و استحکام روابط میان اعضای یک شبکه یا گروه، مقدار سرمایه اجتماعی کاهش و هر چه شدت و استحکام در روابط میان اعضا ضعیف‌تر شود، ارزش سرمایه اجتماعی بیشتر است. گرانووتر² معتقد است که سرمایه اجتماعی را از نظر شدت، تکرار و شمولیت انواع مختلف روابط مانند دوستی، همکاری و... را می‌توان مورد سنجش قرار داد. شدت و استحکام روابط یک گروه اجتماعی در درون گروه خودی، باعث تضعیف روابط اجتماعی آن گروه با بیرون می‌شود. در واقع او معتقد بود روابط منسجم و شدید میان اعضای یک گروه، به ضعف روابط با اعضای سایر گروه‌ها می‌انجامد و سرمایه اجتماعی را کاهش می‌دهد و در مقابل پیوندهای ضعیف درون گروهی، باعث

1 -Ireland

2- Granovetter

ایجاد روابط با افراد و گروه‌های بیرونی شده و به ایجاد سرمایه اجتماعی منجر می‌شود (الوانی و نقوی، 1381).

ب) نظریه شکاف ساختاری

این نظریه در سال 1992 توسط برت¹، برای مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی به کار برده شد. تأکید نظریه شکاف ساختاری بر رابطه فرد و همکاران وی در شبکه و همین‌طور روابط میان همکاران، با همدیگر است که فی‌نفسه مزیتی برای سازمان تلقی می‌شود. بر طبق این نظریه اگر یک فرد در شبکه اجتماعی خود، با همکاری که با هم در ارتباط نیستند یا حداقل ارتباط کمتری با هم دارند، ارتباط برقرار کنند، نهایت استفاده را خواهد برد. تقویت شبکه‌های شکاف‌دار، دارای مزایایی است از جمله ارزیابی سریع و بی‌نظیر اطلاعات، قدرت چانه‌زنی مضاعف و افزایش قدرت کنترل منابع و نتایج (الوانی و نقوی، 1381: 8-9).

همان‌گونه که الوانی و نقوی (1381) یادآور می‌شوند، این نظریه فرض بر این دارد که بازارها، سازمان‌ها و افرادی که با هم در ارتباط هستند، در صورتی که روابط بین آنها ساختارمند نباشد، یعنی روابط تعریف نشده، بی‌نظم و بی‌قائده باشد، به‌عنوان سرمایه اجتماعی سودآور برای آنها تلقی می‌شود و هر چه روابط میان آنها تعریف شده، منظم و ساختارمند باشد از این سرمایه کاسته خواهد شد؛ بنابراین نظریه شکاف ساختاری، سرمایه اجتماعی را یک شبکه ساختاری تعریف می‌کند که از عوامل زیر تأثیر می‌پذیرد؛

- پیوندهای موجود در شبکه: شامل وسعت و شدت ارتباطات موجود در شبکه.
- شکل و ترتیب شبکه: شامل سلسله مراتب شبکه، میزان ارتباط‌پذیری و تراکم شبکه.
- تناسب سازمانی: تا چه اندازه شبکه ایجاد شده برای یک هدف خاص ممکن است برای اهداف دیگر استفاده شود.
- اندازه شبکه در شبکه‌های گسترده اجباری برای تبعیت اعضا، کمتر است.
- تراکم و چگالی شبکه: شبکه‌هایی که در آن ارتباط و تعامل میان اعضا شدت بیشتری دارد، اجبار اعضا برای تبعیت بیشتر است.

- سلسله مراتب شبکه: شبکه‌هایی که در آن، روابط بر پایه یک ارتباط مسلط شکل می‌گیرد، حالت جبر و تحمیل بیشتری دارد؛ بنابراین هر اندازه شبکه روابط وسیع‌تر و سلسله مراتب موجود در آن کمتر باشد میزان سرمایه، رو به فزونی است.

ب) نظریه منابع اجتماعی

نظریه منابع اجتماعی بر ویژگی‌های روابط و تعامل اعضا و محتوای روابط در شبکه اجتماعی اشاره دارد؛ به این معنی در یک گروه یا سازمان اگر فردی برای دستیابی به هدف خود نیازمند قدرت نفوذ همکار خود باشد، قدرت نفوذ همکارش به‌عنوان یک سرمایه در دسترس قرار می‌گیرد و سایر منابع در اختیار مانند آگاهی یا تحصیلات تکمیلی سرمایه به شمار نمی‌آیند. این نظریه به دیدگاه پیر بورديو نزدیک است که سرمایه اجتماعی را حاصل انباشت منابع بالقوه و بالفعلی که مربوط به مالکیت یک شبکه با دوام از تعاملات و روابط کم و بیش نهادینه شده در بین اعضا یک گروه می‌داند، در زمان نیاز افراد از این منابع استفاده می‌کنند.

در کل، نظریه‌های پیوند ضعیف و شکاف ساختاری هر دو بر ساختار شبکه‌ها اشاره دارند در حالی که تئوری منابع اجتماعی به محتوای شبکه‌ها توجه دارند (الوانی و نقوی، 1381).

د) فرانسیس فوکویاما

فرانسیس فوکویاما نیز در تعریف این مفهوم از وجود هنجارها و ارزش‌های غیر رسمی در یک گروه سخن می‌گوید. او در تعریف سرمایه اجتماعی متذکر می‌شود؛ «سرمایه اجتماعی را به سادگی می‌توان به‌عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میان خود آنها مجاز است، در آن سهیم هستند. مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها خودبه‌خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌شود، چراکه این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشد» (فوکویاما، 1379: 10-11). فوکویاما اعتقاد دارد که در ارتباط با سرمایه اجتماعی باید دو نکته را روشن کرد؛ اول این که سرمایه اجتماعی، زیرمجموعه سرمایه انسانی نیست، چراکه این سرمایه متعلق به گروه‌ها است و نه افراد و در واقع هنجارهایی که شالوده سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند، در صورتی معنی دارد که بیش از یک فرد در آن

سهیم باشد و دوم این که، سرمایه اجتماعی با توجه به علم سیاست و علم اقتصاد لزوماً چیز خوبی نیست. در این علوم، همکاری و همیاری برای تمام فعالیت‌های اجتماعی خواه خوب یا بد، ضروری است (لشنی پارسا، 1391: 13).

اقلیت‌های قومی و مذهبی

ساکنان کلان‌شهر تهران متشکل از کسانی است که از اطراف و اکناف ایران با عقاید، فرهنگ‌ها، زبان‌ها و ادیان مختلف در آن جای گرفته و در یک بافت ملی در کنار هم زندگی می‌کنند، شاید از همین منظر و با تنوع قومی فرهنگی موجود، تهران را بتوان نمادی از ایران دانست (شهرداری تهران، 1394). وجود پیروان ادیان مختلف الهی اعم از مسیحی، یهودی و زرتشتی که در کنار اکثریت مسلمان به صورت کاملاً مسالمت‌آمیز با یکدیگر در این شهر به زندگی و فعالیت می‌پردازند، خود نشانه‌ای از شکل‌گیری یک جامعه پویا تلقی می‌شود. یکی از فرصت‌ها و سرمایه‌های اجتماعی موجود، سرمایه‌های زبانی، قومی و مذهبی کشور است. از زمانی که ایران در معرض نوسازی و برنامه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی از سوی دولت‌ها به‌خصوص برنامه‌های پنج ساله توسعه اجتماعی و اقتصادی قرار گرفت، شاهد رشد ملی‌گرایی در ایران بوده‌ایم. در این جریان به میزانی که ملی‌گرایی پیش آمده، قومیت‌گرایی هم پیش آمده است؛ بنابراین باید گفت ایران تنها به شکل متکثر، قابل مدیریت است (فکوهی، 1393).

ممکن است نگاه تبعیض‌آمیز در کشور وجود داشته باشد، اما خطر تهدیدآمیزی از سوی اقوام نسبت به تمامیت ارضی کشور وجود ندارد. وجود اقلیت‌های دینی، موجبات تنوع فرهنگی و اجتماعی هر کشوری را فراهم می‌کند و تنوع فرهنگی - اجتماعی از ویژگی‌های بارز اغلب کشورهای دنیا می‌باشد؛ از این رو، وجود اقلیت‌های دینی در یک جامعه سیاسی، همواره یکی از موضوعات بحث برانگیز در علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و حقوق بوده است. تجربه تاریخی نشان داده است، نمونه‌های بسیاری از ترکیب موفق همسانی، در عین تمایز را پدید آورده است.

ایران از جمله کشورهای جهان است که از تنوع فرهنگی برخوردار است و این تنوع فرهنگی، همواره در پرتو همسانی هویت ملی ایران معنادار شده و همزیستی مسالمت‌آمیز، سرمشق فکری و الگوی عملی دائمی مردم این سرزمین بوده است. خرده

فرهنگ‌ها و اجتماعات فرو ملی جامعه کهن ایران، همواره هویت و منافع خاص خود را در پرتو منافع عام و ملی تعریف کرده و تعامل با ساختار سیاسی حاکم را به‌عنوان وسیله رفع نیازهای خود از یک‌سو و دفع تهدیدها و آسیب‌های ملی از سوی دیگر تلقی کرده‌اند. در واقع، وحدت و همبستگی ملی، در عین پذیرش و احترام به تنوع فرهنگی، از ویژگی‌های بارز ایرانیان در طول تاریخ کهن این سرزمین بوده و هست. در کنار اکثریت مسلمان، معتقدان به سایر ادیان الهی نیز در کشور ایران وجود دارند که با داشتن تابعیت ایران، دارای حقوق و تکالیف مشخصی هستند.

گسترش وحدت و تعادل میان اکثریت مسلمان و اقلیت‌های دینی غیرمسلمان نیازمند سیاست‌گذاری‌های است که می‌توان آن را در چارچوب اتخاذ رویکردی برای تأمین یکپارچگی و همبستگی ملی به شیوه‌ای درون‌جوش، ساختارمند و پایدار بر پایه تحقق حقوق شهروندی نسبت به فرهنگ‌ها و اقلیت‌های دینی موجود در قلمرو ملی و تعریف هویت ملی بر مبنای آموزه‌های ایرانی-اسلامی دنبال کرد.

پیشینه پژوهش

رابرت پاتنام برای تبیین کارآمدی نهادی و سیاسی در شمال و جنوب ایتالیا بر حسب میزان برخورداری این مناطق از سرمایه اجتماعی پژوهشی انجام داد. پاتنام در این پژوهش نسبتاً بزرگ، نقش سرمایه‌های اجتماعی که مهم‌ترین شاخص‌های آن برای او، متغیرهای اعتماد اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی و وجود هنجارهای مبتنی بر معامله متقابل بین افراد است را حائز اهمیت فراوان می‌داند و آن را یک متغیر تعیین‌کننده در شکل‌گیری نهادهای مدنی در شمال ایتالیا و در وجود مردم‌سالاری تکامل یافته‌تر آن و نهایتاً در توسعه‌یافتگی بیشتر آن می‌داند (پاتنام، 1380).

پژوهشی توسط ایچی یامورا (2009) با عنوان نقش پلیس و سرمایه اجتماعی در رد موانع جرم در ژاپن انجام شده است که جرم چگونه تحت تأثیر موانع رسمی و غیررسمی مانند پلیس و سرمایه اجتماعی قرار دارد. در این پژوهش پلیس مانع رسمی و سرمایه اجتماعی مانع غیررسمی شناخته شده است. با روش رگرسیون و حداقل مربعات دو مرحله‌ای ارتباط بین جرم، آزمون شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد 1- پلیس و سرمایه اجتماعی میزان جرم را کاهش می‌دهند و وقتی سوگیری داخلی کنترل شود، تأثیرشان

افزایش می‌یابد، 2- تأثیر پلیس بر روی جرم بیشتر از سرمایه اجتماعی است، تأثیر سرمایه اجتماعی به‌وسیله پلیس و ارتباطات مکملی که بین آنها وجود دارد تقویت می‌شود، 3- حضور پلیس و سرمایه اجتماعی در کاهش جرم مکمل هم دیگر هستند (دوستی، 1393: 15).

در سال 1388 مقاله‌ای توسط منیژه نویدنیا با رویکرد به آینده و الزامات پلیس انجام گرفته است، که در این پژوهش امنیت‌بخشی جامعه، در چشم‌انداز آینده مورد توجه است با پیچیدگی جامعه امروزی، گستردگی روابط اجتماعی، سیّالیت اطلاعات، بلوغ شهروندی، بهره‌گیری از سرمایه‌های گوناگون حیات انسانی، سامانه امنیت و ساختار پلیسی، به مانند گذشته نخواهد بود و باید مبتنی بر چشم‌انداز آینده، تحقق پذیرد؛ از این رو، برای دستیابی به اهداف چشم‌انداز آینده، باید شاهد تغییر در گفتمان امنیتی از مضیق به موسع و از پلیس حداکثری به پلیس حداقلی باشیم.

پژوهشی با موضوع بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی خانواده در شهرستان خرم‌آباد در سال 1391 توسط غلامرضا تاجبخش و همکاران انجام گرفته است. یافته‌های پژوهش رابطه معنی‌داری بین مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی (اعتماد اجتماعی، اعتماد نهادی، آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی و روابط اجتماعی) با احساس امنیت اجتماعی خانواده در ابعاد مالی، جانی، جمعی و فکری را نشان می‌دهد.

پژوهشی توسط فهیمه باب‌الحوائجی و نسترن زمانی‌راد در سال 1391 با موضوع «بررسی میزان سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن (اعتماد متقابل، روابط، عمل متقابل، ظرفیت، تنوع و ساختار) در کتابخانه‌های دانشگاهی تابع وزارت علوم مستقر در شهر تهران» با روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه انجام شده است که یافته‌های آن نشان می‌دهد، میانگین سرمایه اجتماعی مورد مطالعه در کتاب‌داران کتابخانه‌ها 2/93 می‌باشد و در میان شاخص‌های آن، تنوع میانگین 3/30 بیشترین و ظرفیت با میانگین 2/50 کمترین میزان را دارد.

پژوهشی توسط نجارزاده، عزتی و سلیمانی در سال 1392 در استان تهران با موضوع «اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در میان نخبگان» با روش ژنراتور موقعیت انجام شده است. در این پژوهش با استفاده از داده‌های پرسش‌نامه میزان سرمایه اجتماعی با لحاظ کردند و

نوع پرستیژ بالا و پایین سنجیده شده که یافته‌های آن نشان می‌دهد، دسترسی به منابع سرمایه اجتماعی در میان مردان، افراد متأهل، فارغ التحصیلان دکترا و رشته‌های فنی مهندسی از دیگران بیشتر است و اثرپذیری سرمایه اجتماعی در برخی متغیرها (جنسیت، تحصیلات، سن و وضعیت تأهل) با استفاده رگرسیون برآورد شده است.

مدل مفهومی پژوهش



نمودار شماره (1): مدل مفهومی پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

- 1- سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقوام (فارس، آذری، عرب، بلوچ، ترکمن، کرد، گیلک، لر)، ساکن شهر تهران متفاوت است.
- 2- سرمایه اجتماعی ناجا در میان پیروان مذاهب (شیعه، سنی، کلیمی، مسیحی، زردتشتی و سایر ادیان)، ساکن شهر تهران تفاوت دارد.
- 3- سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقشار (شاغل، بیکار، خانه‌دار، سرباز، محصل، دانشجو، بازنشسته و طلبه) ساکن شهر تهران یکسان نیست.
- 4- سرمایه اجتماعی ناجا در میان زنان و مردان ساکن شهر تهران تفاوت دارد.
- 5- سرمایه اجتماعی ناجا از دیدگاه افراد دارای مشاغل غیردولتی با افرادی که شغل دولتی دارند یکسان نیست.
- 6- سرمایه اجتماعی ناجا با توجه به وضعیت تأهل ساکنان شهر تهران تفاوت دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر مسیر توصیفی - تبیینی، از نظر هدف کاربردی، از نظر میزان ژرفایی پهنان‌گر و از نظر زمانی مقطعی بوده که با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته داده‌ها گردآوری شده‌اند. با توجه به پراکندگی سکونت اقوام، پیروان مذاهب و اقشار ساکن شهر تهران در مناطق مختلف و به‌منظور اشباع نظری نمونه‌ها، جامعه پژوهش، کلیه ساکنان 18 سال به بالای شهر تهران می‌باشد. روش نمونه‌گیری به شیوه طبقه‌ای متناسب با حجم می‌باشد و حجم نمونه نیز پس از بررسی‌های آماری لازم با توجه به جمعیت مناطق شمالی، جنوبی، شرقی و غربی توسط فرمول کوکران به میزان 1536 نفر تعیین شد. پیروان دین مسیحی که بزرگ‌ترین اقلیت مذهبی ساکن در شهر تهران محسوب می‌شوند، عمدتاً در نواحی 1 و 3 از منطقه 6، ناحیه 3 از منطقه 7 و نواحی 2 و 3 منطقه 8 استقرار دارند. این در حالی است که برخی از نواحی سایر مناطق مجاور (2، 3، 4، 5، 11، 12 و 22) کانون اصلی نیز با نسبتی بسیار کمتر، موجد جمعیت با دین مسیحی هستند.

از جمله مهم‌ترین مراکز مذهبی مسیحیان ساکن در تهران می‌توان به کلیسای گئورگ مقدس (که محله آن قبلاً ارمنی نشین بوده ولی اکنون تنها کوچه‌ای در این محل به نام کوچه آرامنه وجود دارد)، کلیسای تادئوس و بارتولیموس مقدس (قدیمی‌ترین کلیسای ارمنی شهر تهران که برای مدتی از حیاط این کلیسا برای دفن افراد سرشناس و از اتاق‌های آن به‌عنوان کلاس درس آرامنه استفاده می‌شده است)، کلیسای میناس مقدس، کلیسای مریم مقدس، کلیسای تارگمانچاس، کلیسای سرکیس مقدس (بزرگ‌ترین کلیسای حواری ارمنی در تهران)، کلیسای گریگور لوساووریچ (روشنگر)، کلیسای وارتان مقدس، کلیسای هوانس (یوحنا مقدس)، کلیسای استپانوس مقدس و کلیسای صلیب مقدس اشاره کرد. به استثنای سه مورد، بقیه کلیساها در مناطق مرکزی شهر قرار دارند. کلیمیان یا همان پیروان دین یهود که دومین اقلیت دینی به‌لحاظ تعداد جمعیت در شهر تهران به حساب می‌آیند، همانند اقلیت مسیحی در مناطق مرکزی شهر شامل منطقه 6، ناحیه 3 از منطقه 7 و ناحیه 1 از منطقه 11 سکونت دارند (اطلس تهران، 1394).

اقلیت یهودی هم اکنون در 25 کنیسه عبادت روزانه خود را انجام می‌دهند و بیمارستان کانون خیرخواه در کنار محل قدیمی کلیمیان تهران در عودلاجان، سرای سالمندان کلیمی، قبرستان کلیمیان در جاده خراسان، کشتارگاه ذبح و محل پخت فطیر (مصا) برای ایام عید فطیر (پسح) در جاده تهران نو و تعداد زیادی مدارس، از جمله مراکز مهم فعالیت کلیمیان تهران محسوب می‌شود. محل تمرکز مکانی پیروان زرتشت به‌عنوان کوچک‌ترین اقلیت ساکن در کلانشهر تهران، تقریباً با دو اقلیت دینی دیگر انطباق دارد به‌گونه‌ای که اکثریت آنان در منطقه 6 ساکن بوده و برخی از نواحی واقع در مناطق 2، 3 و 7 نیز به میزان کمی موجد این دسته از اقلیت دین زرتشتی هستند. البته 1 تا 3 درصد از جمعیت ساکن در ناحیه 5 از منطقه 4 نیز جزو این اقلیت دینی می‌باشند (اطلس تهران، 1394).

با توجه به این که آمار دقیقی از تعداد افراد پیروان مذاهب مختلف در شهر تهران وجود ندارد حجم طبقات بر اساس قومیت (فارس 65/4٪، ترک 21/6٪، کرد 8/9٪، لر 9/2٪، گیلک 0/8٪ و دیگر قومیت‌ها 3/3٪) محاسبه شد (واعظی، 1390)، هم‌چنین نمونه‌گیری از اقوام و اقلیت‌ها به‌غیر از (فارس و شیعه) با توجه به پراکندگی گسترده این دسته از ساکنان در نقاط مختلف تهران به‌صورت موردی و غیرتصادفی صورت گرفت.

اعتبار صوری ابزار پرسش‌نامه توسط اساتید مجرب تأیید شده است. ابعاد سرمایه اجتماعی ناجا با توجه به مبانی نظری پژوهش توسط اعتماد به ناجا (6 گویه)، بهره‌مندی از خدمات ناجا (10 گویه)، همکاری با ناجا (6 گویه) و میزان ارتباط با ناجا (6 گویه) در میان اقوام (فارس، آذری، عرب، بلوچ، ترکمن، کرد، گیلک، لر)، مذاهب (شیعه، سنی، کلیمی، مسیحی، زردتشتی و سایر ادیان)، اقشار (شاغل، بیکار، خانه‌دار، سرباز، محصل، دانشجو، بازنشته و طلبه) ساکن شهر تهران به‌دست آمد. میزان پایایی ابزار پژوهش توسط آزمون آلفا کرونباخ به میزان مطلوب (0/889) به‌دست آمده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری به کمک نرم افزار SPSS استفاده شده است. تحلیل‌های انجام شده با توجه به نوع فرضیه‌های پژوهش توسط آماره‌های همبستگی و تفاوتی محاسبه شده است. هم‌چنین برای شناخت بهتر سرمایه اجتماعی سازمان ناجا در میان گروه‌های مطرح شده، ابعاد سرمایه اجتماعی به‌دست آمده از مبانی

نظری هم به صورت کلی و هم به صورت تفکیک شده در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند تا تبیین عمیق تری در زمینه حاصل شود.

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی:

براساس یافته‌های پژوهش 49/1% پاسخگویان مرد و 50/9% زن بودند، هم‌چنین 61/7% پاسخ‌گویان متأهل و 38/3% پاسخگویان مجرد بودند. 65% پاسخگویان در مشاغل غیردولتی و 35% در مشاغل دولتی فعالیت داشتند.

ب) یافته‌های استنباطی:

فرضیه شماره 1: میزان سرمایه اجتماعی ناجا در بین اقوام ایرانی تفاوت دارد. با توجه به این‌که توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است برای آزمون این فرضیه از تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون F استفاده شده است که با توجه به خروجی جدول شماره دو، مقدار F به دست آمده و سطح معنی‌داری آن، می‌توان گفت: سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقوام ایرانی تفاوت ندارد. به بیان دیگر نگرش ساکنان شهر تهران با در نظر گرفتن اصالت قومی آنان نسبت به ناجا یکسان است.

جدول شماره (2): سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقوام

سطح معنی‌داری	F	میانگین مربعات	
0/099	2/659	31/466	بین گروه‌ها
		11/834	درون گروه‌ها

فرضیه شماره 2: سرمایه اجتماعی ناجا در میان مذاهب مختلف تفاوت دارد.

با توجه به اینکه توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است برای آزمون این فرضیه از تحلیل واریانس یک طرفه و آزمون F استفاده شده است که با توجه به خروجی جدول شماره سه، مقدار F به دست آمده و سطح معنی‌داری آن، می‌توان گفت سرمایه اجتماعی ناجا در میان پیروان مذاهب تفاوت ندارد. به بیان دیگر نگرش ساکنان شهر تهران با در نظر گرفتن دین و مذهب آنان نسبت به ناجا تفاوت معنی‌داری ندارد.

جدول شماره (3): سرمایه اجتماعی ناجا در میان پیروان مذاهب

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	
0/304	1/199	14/232	بین گروه‌ها
		11/869	درون گروه‌ها

فرضیه شماره 3: سرمایه اجتماعی ناجا در اقشار (شاغل، بیکار، خانه‌دار، سرباز، محصل، دانشجو، بازنشسته و طلبه) تفاوت دارد.

با توجه به اینکه توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است، برای آزمون این فرضیه از تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون F استفاده شده است که با توجه به خروجی جدول شماره چهار، مقدار F به دست آمده و سطح معنی داری آن، می‌توان گفت: سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقشار ذکر شده تفاوت ندارد یا به عبارت دیگر نوع نگرش افراد در اقشار یاد شده نسبت به ناجا یکسان است. البته نسبت میانگین‌ها حاکی از آن است که افراد بازنشسته نسبت به محصلین، شاغلین، دانشجویان، افراد خانه‌دار و ... بسیار بالاتر است.

جدول شماره (4): سرمایه اجتماعی ناجا در میان اقشار

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	
0/092	3/296	38/989	بین گروه‌ها
		11/830	درون گروه‌ها

فرضیه شماره 4: سرمایه اجتماعی ناجا در میان مردان و زنان تفاوت دارد.

با توجه به اینکه توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است برای آزمون این فرضیه با توجه به مستقل بودن متغیرهای مورد بررسی از آزمون تی مستقل استفاده شده که با توجه به خروجی جدول شماره پنج، F به دست آمده و سطح معنی داری آن نشان می‌دهد سرمایه اجتماعی ناجا بین زنان و مردان ساکن شهر تهران تفاوتی ندارد. به عبارت دیگر نگرش زنان و مردان نسبت به ناجا یکسان است.

جدول شماره (5): سرمایه اجتماعی ناجا در میان زنان و مردان

آزمون لون جهت فرض برابری واریانس‌ها		آزمون تی برای فرض برابری میانگین‌ها		
F	سطح معنی داری	t	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت خطای استاندارد
3/000	0/083	1/010	0/17813	0/17643
		1/007	0/17813	0/17693

فرضیه شماره 5: سرمایه اجتماعی ناجا در میان متأهلین و مجردین تفاوت دارد.

با توجه به اینکه توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است برای آزمون این فرضیه نیز از آزمون تی مستقل استفاده شده که با توجه به خروجی جدول شماره شش، عدد F به دست آمده و سطح معنی داری آن نشان می‌دهد سرمایه اجتماعی ناجا بین افراد متأهل و مجرد ساکن شهر تهران تفاوت دارد. به عبارت دیگر نگرش افراد متأهل مثبت‌تر از مجردین نسبت به ناجا است.

جدول شماره (6): سرمایه اجتماعی ناجا در میان متأهلین و مجردین

F	سطح معنی داری	t
4/831	0/028	-2/490
		-2/446

فرضیه شماره 6: سرمایه اجتماعی ناجا در بین کارمندان دولتی و افراد دارای مشاغل آزاد تفاوت دارد.

با توجه به اینکه توزیع نمونه آماری نرمال و فرضیه تفاوتی بوده است برای آزمون این فرضیه از آزمون تی مستقل استفاده شده که با توجه به خروجی جدول شماره هفت، عدد F به دست آمده و سطح معنی داری آن می‌توان اذعان داشت سرمایه اجتماعی ناجا بین کارمندان دولتی و افراد دارای مشاغل آزاد تفاوت دارد. به عبارت دیگر نگرش افراد دارای مشاغل دولتی مثبت‌تر از کسانی که مشاغل آزاد دارند نسبت به ناجا است.

جدول شماره (7): سرمایه اجتماعی ناجا در میان کارمندان دولتی و مشاغل آزاد

سطح معنی داری	t	F
0/000	6/324	2/190
0/000	6/249	

فرضیه شماره 7: بین داشتن اعتماد به ناجا، بهره‌مندی از خدمات ناجا، همیاری و همکاری در ناجا و ارتباط با ناجا در میان زنان و مردان تفاوت وجود دارد.

بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی به صورت تفکیک شده:

همان‌گونه که پیش از این ذکر شد، برای شناخت عمیق‌تر و تبیین بهتر سرمایه اجتماعی سازمان ناجا فرضیات تأیید شده متغیر اصلی پژوهش به صورت جداگانه نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

برای سنجش این فرضیه با توجه به ناپارامتریک بودن متغیرهای مورد بررسی از آزمون یومن وایتنی¹ استفاده شده است که با توجه به خروجی جدول شماره هفت، نتایج حاکی از آن است که زنان اعتماد بیشتری نسبت به مردان به ناجا دارند. در زمینه بهره‌مند شدن بین مردان و زنان ساکن شهر تهران از ناجا تفاوتی وجود ندارد. مردان تمایل بیشتری نسبت به زنان در زمینه همیاری و همکاری با ناجا دارند.

در خصوص ارتباط با ناجا بین مردان و زنان تفاوت وجود داشته و مردان در این زمینه نمرات بالاتر و دارای تفاوت نسبت به زنان داشتند.

جدول شماره (8): آزمون یومن وایتنی

اعتماد به ناجا	بهره‌مندی از ناجا	همیاری و همکاری با ناجا	ارتباط با ناجا	Z
-5/037	-1/881	-4/651	-6/352	
0/000	0/060	0/000	0/000	سطح معنی داری

فرضیه شماره 8: بین داشتن اعتماد به ناجا، بهره‌مندی از خدمات ناجا، همیاری و همکاری در ناجا و ارتباط با ناجا در میان متأهلین و مجردین تفاوت وجود دارد.

برای سنجش این فرضیه با توجه به ناپارامتریک بودن متغیرهای مورد بررسی برای آزمون این فرضیه از آزمون یومن وایتنی استفاده شده، خروجی جدول شماره نه نشان

1- U Mann Whitney Test

می‌دهد. در زمینه اعتماد، بهره‌مندی و ارتباط با ناجا در بین متأهلین نگرش بهتری وجود دارد و در زمینه همیاری و همکاری با ناجا تفاوتی در این زمینه وجود ندارد.

جدول شماره (9): آزمون یومن وایتنی

	ارتباط با ناجا	همکاری و همیاری با ناجا	بهره‌مندی از ناجا	اعتماد به ناجا	Z
	-2/191	-1/532	-2/632	-3/459	
سطح معنی‌داری	0/028	0/126	0/008	0/001	

فرضیه شماره 9: بین داشتن اعتماد به ناجا، بهره‌مندی از خدمات ناجا، همیاری و همکاری در ناجا و ارتباط با ناجا در میان افراد دارای مشاغل دولتی و غیردولتی تفاوت وجود دارد.

جدول شماره (10): آزمون یومن وایتنی

	ارتباط با ناجا	همکاری و همیاری با ناجا	بهره‌مندی از ناجا	اعتماد به ناجا	Z
	-4/109	-5/939	-5/946	-3/668	
سطح معنی‌داری	0/000	0/000	0/000	0/000	

برای سنجش این فرضیه با توجه به ناپارامتریک بودن متغیرهای مورد بررسی از آزمون یومن وایتنی استفاده شده، نتایج جدول شماره ده نشان می‌دهد، در زمینه اعتماد، بهره‌مندی، همیاری و همکاری و ارتباط با ناجا افرادی که در مشاغل دولتی هستند نگرش بهتری نسبت به شاغلین در بخش غیردولتی دارند.

آزمون مدل نظری: برای آزمون مدل از رگرسیون خطی ساده استفاده شده است که همان طوری که جدول شماره یازده نشان می‌دهد، بین سرمایه اجتماعی ناجا و وضعیت تأهل رابطه‌ای معنادار وجود دارد و تأثیرپذیری سرمایه اجتماعی از وضعیت تأهل در حد کم به دست آمده است، همچنین بین نوع شغل و سرمایه اجتماعی ناجا رابطه معنی‌داری وجود دارد و این تأثیرپذیری در حد کمی مشخص شده است و در سایر شاخص‌ها با سرمایه اجتماعی رابطه معنی‌داری به دست نیامده است و مقدار بتا خیلی پایین است این به این معنی است که سرمایه اجتماعی ناجا از سایر شاخص‌های بررسی شده تأثیرپذیری ندارد و رابطه نیز معنی‌دار نیست.

جدول شماره (11): مقدار بتا

معنی داری	t	ضرایب استاندارد نشده			وضع فعالیت
		ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	B	
		بتا			
0/324	0/986	0/025	0/208	0/206	جنس
0/044	2/013	0/051	0/189	0/380	وضع تأهل
0/480	0/707	0/018	0/026	0/019	قومیت
0/913	0/109	0/003	0/108	-0/12	دین یا مذهب
0/000	-5/864	-0/155	0/192	-1/129	نوع شغل
0/944	0/071	0/002	0/086	0/006	وضع فعالیت

برای بررسی میزان سرمایه اجتماعی از میانگین و میانه استفاده شده است که جدول شماره دوازده نشان می‌دهد در کل سرمایه اجتماعی ناجا در میان ساکنان شهر تهران در حد متوسط قرار دارد و باید گفت، در بعد اعتماد این نگرش کمی بیشتر از متوسط بوده ولی در ابعاد ارتباط و همیاری و همکاری از حد متوسط کمی پایین‌تر است.

جدول شماره (12): میانگین، میانه و مد شاخص‌های سرمایه اجتماعی

اعتماد به ناجا	بهره‌مندی از ناجا	همیاری و همکاری با ناجا	ارتباط با ناجا	تعداد
1531	1510	1506	1524	
میانگین	2/67	1/81	2/05	
میانه	3/00	1/00	2/00	
مد	4	2	1	

با توجه به مقدار میانه در جدول شماره دوازده یافته‌های پژوهش نیمی از پاسخ‌گویان اعتماد به ناجا و بهره‌مندی از خدمات ناجا را در حد متوسط ابراز کردند، ولی در زمینه همکاری و همیاری با ناجا و همچنین ارتباط با ناجا، اظهارات پاسخ‌گویان نمره پایین‌تر از متوسط را نشان داد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش تلاش کرده است با دیدگاهی پهنان‌گر از دیدگاه ذی‌نفعان و مردم به سرمایه اجتماعی سازمان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران بپردازد، نتایج آن نشان

می‌دهد که این سرمایه در شاخص‌های اعتماد در حد بالاتر از متوسط به‌دست آمده و این به آن معنی است که شهروندان به این سازمان اعتماد دارند و ناجا می‌تواند در انجام مأموریت‌ها از این منبع استفاده کند. در بهره‌مندی نیز در حد متوسط که معمولاً حد خوبی برای جلب رضایت و استفاده از این منبع است به‌دست آمده است که این نتیجه با پژوهش باب‌الحوائجی و زمانی راد (1393) هماهنگی دارد، بر این اساس ناجا برای بهبود این بعد از سرمایه اجتماعی، با برنامه‌ریزی صحیح و روشن، بهره‌مندی از خدمات انتظامی را برای اقشار مختلف جامعه و نیازمندان به امنیت عمومی، فراهم کند. سرمایه اجتماعی ناجا در شاخص‌های همیاری و همکاری ضعیف به‌دست آمده است، لیکن نمره مردان بیشتر از زنان بوده است که این با پژوهش نجارزاده، عزتی و سلیمانی (1392) که در آن مشخص شده است، مردان دسترسی بیشتری به منابع سرمایه اجتماعی دارند هماهنگی دارد. به‌نظر می‌رسد در شاخص ارتباط نیز سرمایه اجتماعی ناجا در حد پایین‌تر از متوسط قرار گرفته، اما ارتباط گروه‌های شغلی دولتی از غیردولتی بیشتر است این به این معنی است که ناجا با سازمان‌ها و نهادهای دولتی و رسمی ارتباط بیشتری نسبت به انجمن‌ها و سازمان‌های خصوصی دارد که باید در این راستا تلاش شود تا از این منبع بزرگ یعنی ارتباط وسیع با نهادهای غیررسمی و خصوصی و مردم نهاد به‌نحو شایسته برای پیشبرد اهداف سازمان و گسترش امنیت عمومی و اجتماعی استفاده کند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد، سرمایه اجتماعی ناجا در بین پیروان مذاهب مختلف، اقوام مختلف و گروه‌های شغلی در شهر تهران تفاوت ندارد و ما از این موضوع نتیجه می‌گیریم که ناجا در مقوله اعتماد، بهره‌مندی شهروندان از خدمات انتظامی، ارتباط و همیاری و همکاری بدون هیچ‌گونه ارجحیتی به انجام وظایف خود می‌پردازد و در بین شهروندان شهر تهران که شهری مهاجرپذیر و پایتخت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بین‌المللی کشور و با تنوع اقوام و اقشار مختلف است، دارای جایگاه یکسانی در بین مردم می‌باشد.

در دیدگاه افراد متأهل و مجرد، سرمایه اجتماعی ناجا دارای تفاوت است. از دیدگاه افراد متأهل، ناجا دارای سرمایه اجتماعی بالاتری است و این با پژوهش نجارزاده، عزتی و سلیمانی (1392) هماهنگی دارد که در آن مشخص شده است که افراد متأهل

دسترسی بیشتری به منابع سرمایه اجتماعی دارند. ناجا شایسته است در راستای این وضعیت سعی کند با اصلاح فرآیندها و رفتار اجتماعی خود ارتباط، اعتماد و همکاری درستی برای بهرمندی افراد مجرد از خدمات انتظامی و پلیسی را فراهم کند تا بتواند سرمایه اجتماعی خود را از دیدگاه افراد مجرد افزایش دهد.

پیشنهادها

- با توسعه و افزایش ارتباط و همکاری سر شاخه‌های اجرایی پلیس با اصناف و سازمان‌های مردم‌نهاد، از ظرفیت همیاری متقابل ناجا و مردم برای پیشگیری از جرم و کاهش هزینه‌های مادی و معنوی سازمان استفاده شود.
- با آموزش و تعامل با مردم شیوه‌های ارائه خدمات انتظامی برای آنها روشن شود تا شهروندان بیشتر بتوانند این خدمات را بشناسند تا از آنها بهره‌مند شده و به پلیس در اجرای وظایفش کمک کرده و رضایت‌مندی آنها افزایش یابد.
- برای بالا رفتن احساس اعتماد در بین شهروندان، مأموریت‌های موفق ناجا مستندسازی و با استفاده از وسایل ارتباط جمعی، اطلاع‌رسانی شود و توانایی و ظرفیت ناجا در کاهش جرائم و آسیب‌های اجتماعی از طریق برنامه‌ریزی مدون و مستمر برای شهروندان اعلام شود.
- ناجا با اجرای طرح‌های مشارکت اجتماعی در انجام مأموریت‌ها توسط افراد و نهادهای داوطلب امکان همیاری و همکاری عمومی را بالا ببرد و از این همیاری و همکاری که یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی است حداکثر استفاده را ببرد.
- سالانه نمایشگاه‌هایی توسط ناجا در بیشتر نقاط کشور برای معرفی شیوه‌های خدمت‌رسانی، بسترهای تعامل با مردم، راهکارهای ارتباطی بین مردم و پلیس، دستاوردهای تخصصی پلیس و... را به نمایش بگذارد و در این نمایشگاه‌ها از مشارکت و حضور عموم جامعه استقبال شود.
- ناجا باید توجه جدی به قشر نوجوان و جوان داشته باشد و با حضور مستمر و برنامه‌ریزی شده براساس اهداف سازمان در مدارس و دانشگاه‌ها اعتماد این قشر که

معمولاً افراد مجرد را شامل می‌شود، افزایش دهد و بنیان ارتباط و همکاری را توسعه داده و در نتیجه با ارائه خدمات ویژه، اعتماد آنها را برای همیاری بیشتر مهیا سازد.

— با استفاده از فناوری‌های نوین (اینترنت، پیامک و...) خدمات انتظامی را که امکان دارند از این طریق انجام شوند، به نحو مطلوب و سریع برای جلب رضایت‌مندی و افزایش اعتماد شهروندان ارائه شود.



منابع

- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا (1383). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
- الوانی، سید مهدی؛ شیروانی، علیرضا (1385). سرمایه اجتماعی مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها. اصفهان: انتشارات مانی.
- الوانی، سیدمهدی؛ نقوی، میرعلی (1381). سرمایه اجتماعی، مفاهیم، نظریه‌ها. فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره 33 و 34.
- باب الحوائجی، فهیمه؛ زمانی راد، نسترن (1393). بررسی میزان سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن در کتابخانه‌های دانشگاهی تابعه وزارت علوم در شهر تهران. فصلنامه دانش شناسی، سال هفتم، شماره 24.
- بحری‌پور، عباس؛ ذوالفقاری، ابوالفضل؛ رستگار خالد، امیر (1391). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال اول، شماره 4.
- تاجبخش، کیان و همکاران (تابستان 1391). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی خانواده در شهرستان خرم‌آباد. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره 30.
- چلیپی، مسعود؛ مبارکی، محمد (1384). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره 2.
- لشنی پارسا، روح‌الله (1391). سرمایه اجتماعی ناجا و شاخص‌های آن. تهران: طرح پژوهشی مرکز تحقیقات کاربردی معاونت طرح و برنامه و بودجه ناجا.
- پاتنام، رابرت (1380). دموکراسی و سنت‌های مدنی. ترجمه محمدتقی دلفروز. تهران: انتشارات سلام.
- دوستی، ایرج (1393). رابطه سرمایه اجتماعی و جرائم رایانه‌ای در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.
- زراعتگر، علی‌اکبر (1393). قشربندی و تحرک اجتماعی در روستا. بازیابی شده از: <http://zeeraatgaar.blogfa.com/post/17>
- شهرداری تهران (1393). دین و اقلیت‌های دینی، بازیابی شده از: <http://atlas.tehran.ir/Default.aspx?tabid=164>
- فکوهی، ناصر (1393). نقد سیاست‌های دولت تدبیر و امید در خصوص اقلیت‌های قومی و مذهبی (سخنرانی در انجمن جامعه‌شناسی ایران)، تهران، ایران.

- فوکویاما، فرانسیس (1379). پایان نظم. ترجمه دکتر غلامعباس توسلی. تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.
- گیدنز، آنتونی (1384). پیامدهای مدرنیته. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: نشرنی.
- مداح، مجید؛ شریفی، نوید (1389). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم. فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، دوره 3، شماره 3.
- نجارزاده، رضا؛ عزتی، مرتضی؛ سلیمانی، محمد (1392). اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی نخبگان (مطالعه موردی: استان تهران). فصلنامه مجلس و راهبرد، سال بیستم، شماره 76.
- واعظی، منصور (1390). طرح بررسی و سنجش شاخص‌های فرهنگ عمومی کشور (شاخص‌های غیرثبیتی) (گزارش): گزارش‌های پیشرفت طرح‌ها و کلان‌شهرها/ به سفارش شورای فرهنگ عمومی کشور.
- Coleman, j. S, (1996). "Social Capital in the Creation of Human Capital" American Journal of Sociology supplement 94,.
- Deker, P and Uslaner, E . M .(2001). Social Capital and participation in eveeyday life , Routledge press . london and New York.
- Fukuyama, Francis (1995). Social capital and the global economy, Foreign affairs 74(5).
- Hanifan, Lyda J (1916). The Rural School Community Center. Journal of Development Studies 30:533-77 and 753-817.
- Ireland, R. D, Hitt, M. A, (2002). Alliance, Management as source Of competitive Advantage . Journal Of management.
- Johanson, J . and Mattsson, L. G . (1987). interorganizational relations in industrial systems: a network approach compared with the transaction cost approach. International studies of management and organization.
- Killen , C. and, Hunt , R . (2002). strategic Alliances For world competitiveness . Int .J .technologe management .
- Mueller , C. and, Herstatt , C . (2002). Inter firm cooperation : a brief overview of current theoretical Findings and issues for future research . Int .J . Human Resource Development and management.
- Putnam, R (1993). Social Capital and Public Life. New York: Amrikan prospect.



پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی